

Lærerens anerkjennende blikk

En kommentar til VGs oppslag: "Steinerskolen mener kroppen avslører personligheten"

Av Arve Mathisen

Trykket i tidsskriftet Steinerskolen nr 2, 2008

VG hevder at i steinerpedagogikken bedømmes barn etter rent ytre trekk. Lenger fra sannheten er det vanskelig å komme. Dersom journalist Frank Ertesvåg i VG hadde basert sine oppslag på de rent ytre fakta som står å lese i Rudolf Steinerhøyskolens praksishåndbok, ville han måttet skrive helt annerledes. Det finnes ingen figurer over barns kroppsform i praksishåndboken, og lærerstudentene setter ingen "merkelapper på barn" ut fra ytre trekk. På steinerskolen tar lærerne riktignok sine øyne og ører i bruk når de skal forstå eller tiltale barn. Det burde VGs journalist også gjort i sitt arbeid.

Anerkjennelsens betydning

Vi hugsar alle ein favorittlærer frå skoletida vår. Når vi tenkjer tilbake, kan vi kjenne att den gode kjensla av å bli sett og anerkjent av ein dyktig lærar. Slik lyder en av de aller første uttalelsene til den nybakte kunnskapsministeren Bård Vegar Solhjell høsten 2007. Solhjell husker hvor viktig lærerens anerkjennende blikk var for ham selv som elev. De aller fleste vil ha liknende minner fra oppveksten eller skoletiden. For barn, som for voksne, er det av stor betydning å bli sett på en varm, forståelsesfull og ikke-dømmende måte. Det motsatte, å bli utsatt for andres fordommer, virker sårende og krenkende både for barn og voksne. Ris og ros som bygger på en interessert og fordomsfri iakttagelse vil skje ut fra respekt og tillit. Selv alvorlig kritikk kan oppfattes konstruktivt dersom den som kritiseres erfarer at dette skjer på en medmenneskelig og sannferdig måte.

Steinerskolene har i alle år stått for et ideal der det enkelte barn respekteres ut fra sine unike egenskaper og forutsetninger. For lærerne betyr det at hver enkelt elev fremstår som en form for hellig gåte eller mysterium. Å stå ansikt til ansikt med et barn vil ikke handle om å bedømme, men om å vise anerkjennelse, respekt og forståelse. I læreplanen står det:

Pedagogikkens målsetning vil være å skape best mulige forutsetninger for at dette innerste og dypere sett hellige i alle mennesker skal komme til sin rett. Lærerens og læreplanenes utfordring blir å være en medhjelper og en inspirasjonskilde til at barnets individualitet og personlige egenart skal få så gode utviklings- og vekstkår som mulig.

Kritikk av VGs kritikk

Når VG i et førstesideoppslag den 3.4.2008 mener å kunne føre bevis for at lærerstudentene ved Rudolf Steinerhøyskolen lærer "å sette merkelapp på barn" etter rent ytre kjennetegn, virker dette mildt sagt absurd. Dersom VG hadde rett i sine utsagn, ville konklusjonen måtte bli at

Steinerhøyskolen ikke underviser i steinerpedagogikk. VG baserer sitt oppslag på en illustrasjon fra et foredrag Rudolf Steiner holdt i august 1919. Temaet i foredraget gjaldt hvordan lærerne kunne bruke de fire temperamentene for å variere undervisningen og engasjere en sammensatt elevgruppe best mulig. Teksten fra 1919 vektlegger ikke at lærerne skal fokusere på kroppslige trekk for å forstå barna.

I Rudolf Steinerhøyskolens undervisning og praksisordning forekommer ingen form for figurer etter ytre tegn som utgangspunkt for å observere eller forstå barn. Det er riktig at høyskolen gir studentene ulike observasjonsoppgaver i løpet av lærerstudiets fem praksisperioder. Hver av oppgavene retter studentenes oppmerksomhet mot ett aspekt knyttet til barnet og dets omgivelse. I høyskolens praksishåndbok står det eksplisitt at intensjonen med øvelsene er å øve et helhetlig "blikk for barnets egenart". Ytre trekk gjøres aldri til målestokk for bedømmelse av barn.

VGs kritikk av Rudolf Steinerhøyskolen er basert på generalisering av enkeltutsagn samt en uriktig sammenkobling av historisk materiale med nåtidig praksis. Dette er journalist Frank Ertesvåg blitt grundig informert om både muntlig og skriftlig. VG-oppslaget er med andre ord utformet mot bedre vitende. Slik fremstår VG med en agenda som går ut over kritisk journalistikk. På den andre siden skal VG ha honnør for at de denne gangen retter oppmerksomheten mot steinerskolenes pedagogikk. En mer saklig og seriøst kritisk debatt omkring steinerpedagogikken er etter min mening både nødvendig og ønskelig.

Hvordan forholder steinerskolene seg til Rudolf Steiners snart 100 år gamle pedagogiske verk? Steinerpedagogikkens utfordring gjelder å fornye sin pedagogiske teori og praksis uten å gi slipp på de grunnleggende perspektiver på kunnskap, læring og menneskelig utvikling som gjør steinerskolene til et pedagogisk alternativ. Mange temaer som var aktuelle på Steiners tid har ingen relevans for dagens steinerpedagogikk. På den andre siden har fenomener som ikke fantes i begynnelsen av forrige århundre nå fått stor betydning. Som eksempler på en slik utvikling, kan det nevnes at temperament ikke er omtalt i steinerskolenes læreplan, mens digital teknologi vies et eget underkapittel.

Steinerskolene forfekter et reflektert og kritisk syn når det gjelder omgangen med pedagogisk teori. Dette gjelder selvfølgelig også for Rudolf Steiners pedagogiske tekster. Nåtidig steinerpedagogikk henter inspirasjon og gode ideer fra Steiners verk, men dette skjer ut fra kritisk utvelgelse. Det er usaklig å sette likhetstegn mellom historisk kildemateriale og nåtidig praksis slik VG gjør.

Barn trenger å bli sett - en utfordring for lærerutdanningen

Rammeplanen for den offentlige allmennlærerutdanningen vektlegger at læreren skal: kunne observere, lytte, forstå og respektere andres handlinger og synspunkter, kunne samarbeide med elever, kolleger og foreldre/foresatte og kunne være ledere i et lærende fellesskap. Ved Rudolf Steinerhøyskolen engasjeres studentene bevisst i observasjonsøvelser med tanke på å skolere sin evne til empatisk og forstående innlevelse i elevenes egenart og situasjon. De skriftlige observasjonsoppgavene krever at studentene reflekterer over eget ståsted og at de øver å bli bevisst egen forutinntatthet. Mål for observasjonsoppgavene i praksisopplæringen er å øve studentene i en anerkjennende og kjærlig iakttagelse av barn.

Observasjonsøvelser er forøvrig en kjent arbeidsform i utdanningen av lærere også utenfor steinerpedagogikken. Dette sitatet fra boken, I fokus, Observasjonsarbeid i skolen, oppsummerer betydningen av slike øvelser:

Til slutt skal vi nevne at observasjonsarbeid i lærerutdanningen har en spesiell betydning. Gjennom ulike observasjonsoppgaver får studentene, blant annet i praksis, gode muligheter til å bli mer oppmerksom på og reflektere over det de har lært gjennom pedagogisk og psykologisk teori. Observasjonsoppgavene er et fint hjelpemiddel for å knytte sammen teori og praksis i utdanningen. Det kan derfor være aktuelt å gjennomføre noen øvingsobservasjoner i praksis som studentene ikke vil komme til å utføre som ferdig utdannede lærere.

Ideen om tilpasset opplæring er grunnet på at læreren ser og forstår elevens situasjon og læringsmuligheter. For å klare dette må læreren blant annet øve en differensiert, men fremfor alt respektfull elevobservasjon. I løpet av alle praksisperiodene ved Rudolf Steinerhøyskolen lærer studentene å få et helhetlig blikk for både hvert enkelt barn og for det miljøet barnet inngår i. En lærer har sine sanser, sin erfaring og sin kunnskap som bakgrunn for å gi en god undervisning. Evnen til å se barna er helt sentral. Derfor har observasjonsoppgavene i praksisopplæringen ett sentralt siktemål: å gjøre kommende lærere lydhøre for hvert barns situasjon og behov, kognitivt, emosjonelt og fysisk og dermed kunne legge til rette for godt læringsarbeid. Barn trenger å bli møtt av et forståelsesfullt og anerkjennende blikk.